

тику як капіталістичної, так і соціалістичної систем із позицій конкордистського світогляду та були новаторськими в українській прозі — як проблематикою, так і поетикою (засоби авантюрно-дефективного роману та кіно, масштабність відображення подій, гігантські символічні образи-метафори та ін.). До творчого доробку В. цього періоду належить і низка драм, кіносценаріїв, творів живопису, в якому В. також виявив оригінальне обдарування.

Малювати В. почав у 1910-і рр. Автор натюрмортів (переважно), пейзажів (передмістя Парижа, «Протока на Сені», «Яблуни», «Український пейзаж», «У листопаді над озером», «Вітер», «Все, що лишилося», «Квіти» та ін.), портретів («Натюрморт», «Автопортрет»). Роботи В. експонувалися в Львові (1933–34), Парижі. Персональні виставки в Нью-Йорку (1989).

Художні твори В. перекладалися багатьма європейськими мовами: в Україні в 1926–30 було видано 24-томне зібрання «Творів». Ряд зб. творів і романів надруковано на Заході й у 90-і рр. (після півстолітньої заборони) — в Україні та Росії. Відновлено постановки п'єс В. в Україні, США й ін. країнах світу. Чимало драматичних творів екранізовано в 20-і та 90-і рр. У 1990 р. засновано Літературну премію ім. В. Винниченка. Портрети В. виконали П. Глущенко, М. Жук.

Тв.: Повісті й оповідання. Львів, 1903; Дисгармонія. СПб, 1906; Твори. Кн. 1–10. К., 1906–1916; Відродження нації. Ч. I–III.

К.–Відень, 1920, репринтне перевидання: К., 1990; Твори. тт. 1–24. Х., 1926–1930; Нова заповідь: Роман. Новий Ульм, 1950; Слово за тобою. Сталіне! Нью-Йорк, 1971; Намисто. Вінніпег, 1976; К., 1989; Сонячна машина. К., 1989; Вибрані п'єси. К., 1991; Заповіт борцям за визволення. К., 1991; Золотые россыпи: Чекисты в Париже. М., 1991; Честность с собой. Записки кудносого Мефистофеля. М., 1991; Раб краси: Оповідання, повість, шоленикові записи. К., 1994.

Лит.: Тищенко Ю. Хто такий В. Винниченко? Біографічний нарис. К., 1917; Свеницький І. Винниченко (Спроба літературної характеристики). Львів, 1920; Річицький А. Володимир Винниченко в літературі й політиці. Х., 1928; Христюк П. Письменницька творчість В. Винниченка (Спроба соціологічного аналізу). Х., 1929; Костюк Г. Володимир Винниченко та його доба. Дослідження, критика, полеміка. Нью-Йорк, 1980; Погорілий С. Неопубліковані романи Володимира Винниченка. Нью-Йорк, 1981; Мороз Л. «Сто рівноцінних правд»: Парадокси драматургії В. Винниченка. К., 1994; Гнідан О., Дем'янівська Л. Володимир Винниченко: життя, діяльність, творчість. К., 1996; Верстюк В. Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради: Біогр. довід. К., 1998.

В.А. Бирбела

* * *

АРТЕМОНОВИЧ Андрій Федорович (02.10.1828, Мінська губ. (Білорусь)–04.05 1887, Кре-

менешь (нині — Тернопільська обл.) — перекладач, мовознавешь, богослов, педагог.

Н. в сім'ї священика. Освіту здобув в Луцькому духовному училищі, Мінській духовній семінарії (1845–51) та Київській духовній академії (1851–55). Під час навчання в академії вславився як знавешь давніх і нових мов та успішний вченешь. Але незадовго до закінчення курсу його ім'я фігурувало в «предосудительном деле», до якого насправді він не мав жодного стосунку. Як наслідок, за рішенням академічного керівництва на чолі з архімандритом Антонієм Амфітеатровим, А. було випущено з академії за так званим другим розрядом. А. залишився на півтора року без роботи та перебував в пригніченому стані. На щастя, завдяки розслідуванню нового інспектора Академії Іоаникія Руднева (згодом — митрополита київського) А. було повністю реабілітовано. Однак пережите негативно вплинуло на все його подальше життя, зробило замкнутим — він надавав перевагу спілкуванню з книгами, а не з людьми.

Після реабілітації А. призначено на посаду викладача філософських предметів в Волинську духовну семінарію, в якій він працював до кінця свого життя. 19 грудня 1858 р. отримав ступінь кандидата богослов'я. А з кінця 1871 р. викладав в семінарії грецьку мову. Протягом тривалого часу працював бібліотекарем, був інспектором і тимчасово обіймав посаду ректора Волинської духовної семінарії. Родини в

А. не було і все своє життя він присвятив дослідженням із мовознавства. За свідченнями своїх співробітників, А. володів 16 мовами: крім латини, грецької, німецької, французької, англійської, італійської, польської вивчив санскрит, давньоєврейську, арабську, сирійську, халдейську, фінікійську, турецьку, татарську та ін. Не зважаючи на добровільне зречення наукової кар'єри, А. був добре відомий серед мовознавців. Його вченешь Аким Олексійович Олесницький, який згодом протягом 30 років керував кафедрою єврейської мови в Київській духовній академії, неодноразово робив спроби вирвати А. з Кременця та залучити до наукової роботи. Ректор Київської духовної академії Філарет Філаретов пропонував йому в 1867 р. взяти участь в перекладі російською мовою пам'яток давньоєврейської писемності, що увійшли до Біблії, та зайняти кафедру єврейської мови. Відстороненість А. від суспільного життя не заважала йому бути людиною доброзичливою, готовою прийти на допомогу тим, хто цього потребував.

Після смерті А. залишилися його рукописи з оглядом філософських вчень, лекціями з психології, педагогіки, патрології, а також вривки рукопису про Книгу Притч, трактат про релігійні секти в Індостані, переклади з грецької Номоканона етики Аристотеля, його ж фізики та метафізики (не завершений), переклад із німецької твору Альберта Лемоана про сон із поглядів філософського та психічного.

Лит.: Теодорович Н.И. Волынская духовная семинария. Пochaев. 1901. С. 845–846, 867; Постійна комісія УАН–ВУАН для складання Біографічного словника діячів України. 1918–1933: Документи. Матеріали. Дослідження / авт.-впоряд. С.М. Ляшко. К., 2003. С. 328; ІР НБУВ. Ф.Х. Спр. 5348. Арк. 1, 2; Спр. 5221. Арк. 1, 2.

Архіви: ІР НБУВ. Ф. Х. Спр. 5348. 5221.

Н.І. Любошець

ВЯЗЬМІТІНА Марія Іванівна (22.04.1896, с. Кривополеринці Бердичевського пов., нині Київської обл.–03.04.1994, Київ) — мистецтвознавець, археолог, музейний працівник, бібліотекар.

Н. в збіднілій шляхетній родині службовців. Із золотою медаллю закінчила Фундуклеївську жіночу гімназію (1916) та слов'яно-руське відділення історико-філологічного ф-ту Київських Вищих жіночих курсів (1916–22) зі ступенем кандидата філологічних наук. Навчалася на мистецтвознавчому відділенні Київського Археологічного ін-ту (1923–24). Учениця Д.М. Шербаківського, В.М. Зуммера, О.П. Новицького. Дійсний член гуртка молоді «Studio», що існував при Кабінеті Українського мистецтва ВУАН і плідно досліджував історію українського мистецтва. Після трагічного відходу з життя Д.М. Шербаківського (1927), В., слідом за С.О. Єфремовим, А.М. Лободою, О.П. Новицьким, О.В. Корчак-Чепурківським, Н.А. Коцюбинською, М.О. Новицькою, П.А. Киль-

женко, Є.Ю. Спаською та ін. науковцями підписала листа до редакції газети «Пролетарська правда» з вимогою провести слідство в справі його самогубства.

У 1927–29 — аспірантка при Музеї мистецтва ВУАН в Києві та відділі мистецтва Близького Сходу при науково-дослідній кафедрі мистецтв Харківській філії ВУАН (науковий керівник — президент ВУАК, академік О.П. Новицький). Досліджувала декоративно-ужиткове мистецтво ісламського Сходу (бронза, кераміка, дерево). Закінчила аспірантуру захистом роботи на звання наукового співробітника-мистецтвознавця.

У 1929 створила Відділ мистецтва Сходу при Харківському художньо-історичному музеї, а з 1930 очолила створений нею Відділ мистецтва Сходу при Музеї мистецтв ВУАН (нині — Музей мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків). Для поповнення фондів створених відділів та організації виставок брала участь в археологічних експедиціях до Середньої Азії, Кавказу, Криму. Ввела до наукового обігу матеріали декоративно-ужиткового мистецтва країн ісламського Сходу з відділів цих музеїв. У 1930–31 читала курс лекцій із історії мистецтв Близького Сходу в Київському художньому ін-ті, виступала з доповідями на засіданнях Семинару по мистецтву ісламу при секції Східного мистецтва науково-дослідної кафедри мистецтвознавства в Києві (1927), Керченської (1926) та Херсонської (1927) всесоюзних археологічних конференцій і Всесоюзному